

هوش هیجانی

(ابعاد و مدل‌ها)

مؤلف:

دکتر سعیدرضا نائمی

دانشیار گروه روان‌شناسی

دانشگاه جامع امام حسین (ع)

مؤسسه چاپ و انتشارات

سرشناسه	: حاتمی، حمیدرضا، ۱۳۳۹-
عنوان و پدیدآور	: هوش هیجانی (ابعاد و مدل‌ها) // تألیف: حمیدرضا حاتمی
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه جامع امام حسین(ع) - مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	: بیست و چهار، ۱۷۴ ص.
فروست	: دانشگاه جامع امام حسین(ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۶۷۳، سری روان‌شناسی - ۷
شماره	: ۱-۶۹۶-۴۵۲-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابخانه
موضوع	: هوش هیجانی (Emotional intelligence)
شناسه افزوده	: دانشگاه جامع امام حسین(ع) - مؤسسه چاپ و انتشارات
رده‌بندی کنگره	: ۵۷۶/ج ۵۹ : BF
رده‌بندی دیویی	: ۵۲/۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۱۲۱۶۲

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس برای دانشگاه جامع امام حسین(ع) محفوظ است.

• عنوان: هوش هیجانی (ابعاد و مدل‌ها)

• تألیف: دکتر حمیدرضا حاتمی

• صفحه‌آرایی: ناهید آقامیرزایی

• ناظرین فنی چاپ: سید محمدباقر موسوی - سید شجاع امینی

• نوبت چاپ: اول (دی ماه ۱۳۹۷)

• شمارگان: ۲۰۰ نسخه

• قیمت: ۲۲۰/۰۰۰ ریال

• نشانی: تهران، بزرگراه شهید بابایی، بعد از پل لشکرک، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، معاونت پژوهش و فناوری،
مؤسسه چاپ و انتشارات، تلفن: ۷۴۱۸۸۲۶۰ همراه: ۰۹۱۳۴۸۷۰۰۱۷ دورنگار: ۷۴۱۸۸۲۷۴

• مرکز پخش: تهران، میدان فردوسی، فروشگاه و نمایشگاه مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین(ع)،
تلفن: ۸۸۸۳۹۲۹۷

بسم الله الرحمن الرحيم

«يرفع الله الذين امنوا منكم والذين اوتوا العلم درجات»

خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می گرداند.

(سوره مبارکه مجادله - آیه ۱۱)

ارزش و جایزه علم و دانش اندوزی در اسلام تا آن پایه است که خداوند کریم در قرآن مجید، ابلاغ رسالت رسول خود را برای هدایت بشریت، به اقرار آغاز نمود.

هدایت بشر، تدبیر سعادت و تقرب به ذات اقدس الهی در گرو کسب معرفت و تحصیل علم و دانش است، علمی که به تعبیر اساتید شهید مطهری، زیبایی عقل است و انسان خداجوی، معبود خود را در آن می یابد.

یکی از مسئولیت های مهم هر دانشگاه در کنار تعلیم و تربیت، نشر کتب و آثار علمی است. معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه جامع امام حسین (ع) نیز به منظور مشارکت فعال در بالندگی و رشد فرهنگی و علمی جامعه، دستیابی به مرجعیت علمی در حوزه های مأموریتی و ایفای رسالت خطیر خود در تولید دانش و انتشار یافته های علمی، افتخار و تلاش دارد تا زمینه و بستر لازم را جهت تشویق پژوهشگران و اساتید محترم در عرصه تولید علم، فراهم و تسهیل نماید. امید است در سایه الطاف بیکران الهی و با گسترش فعالیت های انتشاراتی مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع)، این رسالت خطیر تحقق یابد.

در پایان بر روح تابناک امام راحل (ره) و شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی و دفاتر مقدس درود می فرستیم و با آرزوی توفیقات هرچه بیشتر مقام معظم رهبری و خدمتگزاران اسلام بکوشیم، از اساتید، فرهیختگان و اهل نقد و نظر تقاضا داریم با ارائه نظرات و پیشنهادات خود ما را یاری فرمایند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

معاونت پژوهش و فناوری

دانشگاه جامع امام حسین (ع)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
.....	مقدمه (یازده)
.....	حیطه اول: هیجان و هوش هیجانی
.....	هوش چیست
.....	هیجان چیست
.....	هوش هیجانی چیست
.....	مدل هیجانی چهار عنصری هوش هیجانی
.....	اهمیت هوش هیجانی
.....	اهمیت هوش هیجانی در کنترل هیجانات
.....	اهمیت هوش هیجانی در روابط اجتماعی
.....	اهمیت هوش هیجانی در مدیریت
.....	اهمیت هوش هیجانی در موفقیت افراد
.....	ادراک هیجانات
.....	تاریخچه شکل گیری هوش هیجانی
.....	دوره اول: ۱۹۰۰ - ۱۹۶۹
.....	دوره دوم: ۱۹۷۰ - ۱۹۸۹
.....	دوره سوم: ۱۹۹۰ - ۱۹۹۳
.....	دوره چهارم: ۱۹۹۴ - ۱۹۹۷
.....	دوره پنجم ۱۹۹۸ تا کنون
.....	ضوابط هوش معیار

- ۳۲..... ۱- ضابطه مفهومی
- ۳۳..... ۲- ضابطه همبستگی
- ۳۳..... ۳- ضابطه تحولی
- ۳۴..... تمایز اصطلاحات
- ۳۵..... سواد هیجانی
- ۳۵..... درک خود
- ۳۵..... درک و مهار هیجان
- ۳۶..... درک موقعیت‌های اجتماعی و ایجاد روابط
- ۳۶..... هوش هیجانی
- ۳۷..... توانش هیجان
- ۳۹..... روی آورده‌ی نظر
- ۴۰..... پارادایم هوش هیجانی
- ۴۳..... **حیطه دوم مدل‌های هوش هیجانی**
- ۴۶..... الف) دیدگاه توانایی (پردازش اطاعت): مدل سالوری و مایر
- ۵۲..... ب) دیدگاه ترکیبی (شخصیتی - اجتماعی) هیجانی) هوش هیجانی
- ۵۲..... ۱- ب) مدل هوش هیجانی گلمن
- ۵۶..... ۲- ب) مدل هوش هیجانی بار - آن
- ۶۴..... ۳- ب) مدل هوش هیجانی دولویکس و هیگس
- ۶۴..... وجوه اشتراک مدل‌ها
- ۶۹..... **حیطه سوم: فرایند تحولی هوش هیجانی**
- ۷۱..... پدید آیی
- ۷۸..... عوامل مؤثر بر فرایند تحول هوش هیجانی
- ۷۸..... اجتماعی شدن
- ۷۹..... نقش والدین
- ۷۹..... سهم ابزار گری والدین

۸۰	سه‌م واکنش‌های والدین به هیجان‌های کودکان
۸۰	سه‌م آموزش / پرورش والدین درباره هیجانها
۸۱	نقش همسالان
۸۱	سه‌م بالقوه ابراز گری دوستان
۸۲	سه‌م بالقوه واکنش‌های دوستان به هیجان‌های یکدیگر
۸۲	سه‌م بالقوه آموزش / پرورش دوستان درباره هیجانها
۸۳	تحول شناختی
۸۵	حیطه چهارم: زمینه‌های به کار بسته
۸۷	کارکردهای هوش هیجانی
۸۷	هوش هیجانی، تفکر و رفتار اجتماعی
۹۲	هوش هیجانی: انطباق با راه‌دهای استرس‌زا
۱۰۲	الف) مداخله یک
۱۰۴	ب) مداخله دو
۱۰۵	خدمات حمایتی مثبت
۱۰۶	برنامه‌های دیگر
۱۰۷	برنامه درسی رشد اجتماعی
۱۰۸	برنامه درسی دانش خود
۱۰۸	برنامه آموزشی PATHS
۱۰۹	ویژگیهای برنامه‌های موفق
۱۱۰	یادگیری
۱۱۷	حیطه پنجم: سنجش هوش هیجانی
۱۲۱	انواع اندازه‌گیری هوش هیجانی
۱۲۲	تفاوت‌های بین سنجش کار آمدمی و خود سنجی هوش هیجانی
۱۲۷	حیطه ششم: آموزش هوش هیجانی
۱۳۰	الف) تعریف نظری
۱۳۳	ب) تعریف عملی

۱۴۱		حیطه هفتم: تحقیقات انجام شده
۱۴۳		پژوهش‌های خارجی
۱۴۶		پژوهش‌های داخلی
۱۴۸		رابطه هوش هیجانی با مذهب
۱۴۸		پژوهش‌های خارجی
۱۴۹		پژوهش‌های داخلی
۱۴۹		رابطه هوش هیجانی با روابط اجتماعی
۱۴۹		پژوهش‌های خارجی
۱۵۰		پژوهش‌های داخلی
۱۵۳		رابطه هوش هیجانی با سائل آموزشی
۱۵۳		پژوهش‌های خارجی
۱۵۶		پژوهش‌های داخلی
۱۵۸		تفاوت‌های جنسیتی در هوش هیجانی
۱۶۱		بحث و نتیجه‌گیری

۱۶۳		فهرست منابع
۱۶۵		منابع فارسی
۱۷۰		منابع لاتین

مقدمه

دستاوردهای عصب‌شناسان وجود حداقل سه هوش مجزا در انسان را تأیید می‌کنند. هوش شناختی، هوش هیجانی^۱ و هوش معنوی (گلمن، ۱۳۸۳):

هوش شناختی شامل توانایی‌های کلامی، فضایی، منطقی و انتزاعی است که اجزای سازنده بهره هوشی (IQ) شمرده می‌شوند.

هوش هیجانی شامل توانایی بازشناس معانی هیجانات و استفاده از آن در جهت فکر کردن و برقراری ارتباط است. جایگاه هوش شناختی در مغز، نئوکورتکس است که آسیب به این منطقه، سبب نارسایی در عملکرد ذهنی انسان می‌شود (داماسیو، ۱۹۹۴).^۲

هوش معنوی شامل حس معنا و مأموریت داشتن در زندگی، حس تقدس در زندگی، درک متعادل از ارزش ماده و معتقد به بدر شدن دنیا می‌شود (امرام، ۲۰۰۵). مک مولن معتقد است ارزش‌هایی مانند شجاعت، یکپارچگی، شهود و دلسوزی از مؤلفه‌های هوش معنوی هستند.

مفهوم هوش هیجانی در پیچه جدیدی را در علم روان‌شناسی گشود. از سال ۱۹۷۰ تحقیقات وسیعی در این زمینه آغاز گشت تا آنکه واژه هوش هیجانی به عنوان اصطلاحی جدید حتی در دایرة المعارف آکسفور در سال ۲۰۰۲ نیز آورده شد، اصطلاح

1. Cognitive intelligence & Emotional intelligence

2. DAMasio, A. R.

هوش هیجانی برای نخستین بار در مجموعه مقالات دانشگاهی جان مایر و پیترو سالوی (۱۹۹۳ - ۱۹۹۰) هویدا شد. سپس دانیل گلمن (۱۳۸۳) با انتشار کتاب هوش هیجانی (چرا هوش هیجانی مهمتر از هوش عمومی است).^۱

مقام پر فروش ترین کتاب سال را به خود اختصاص داد. بدین ترتیب، هوش هیجانی از آن تاریخ به بعد واژه فراگیر در محافل عمومی و علمی گشت.

قریب یک قرن از مطالعات پیرامون هوش شناختی می گذرد ولی هوش هیجانی مقوله ای تازه است که محققان بسیاری به کاربرد آن در امور مختلف علاقمند هستند. برای مثال، به بررسی مفهوم هوش هیجانی، در توانایی مدیریت در تجارت، رهبری و سازمان دمی ستار (کوپر و ساواف، ۱۹۹۷؛ سیمونز و سیمونز ۱۹۹۷؛ آبراهام، ۱۹۹۹؛ موراند، ۲۰۰۰).

در محیط های حرفه ای، سغلی (و سینگر ۱۹۹۷)^۲ در توانایی پیشبرد خودگردانی و خودشکوفایی (اپستاین ۱۹۹۸؛ استون ۱۹۹۷؛ رابک ۱۹۹۷)^۴ در آموزش و پرورش به منظور پیشرفت تحصیلی (سالوی و ابراهم، ۱۹۹۰؛ گرینسپن، ۱۹۸۹، استون، مک نون و مک کورسپک، ۱۹۹۹ به نقل از چرنیس و ^۳من، ۲۰۰۰)^۵ با الگوی فرزندپروری (شاپیر،^۶ ۱۹۹۷؛ مایرز، ۱۹۹۷؛ تیلور و پارکر، ۱۹۹۰؛ درمان درمانی فردی (گرینسپن ۱۹۹۷؛ سگال، ۱۹۹۷؛ ایوپارت ۱۹۹۸، پاین، ۱۹۸۶؛ تیدور، ۱۹۹۰)^۷ به تحقیق پرداختند که همگی نشان دهنده دامنه تأثیر هوش هیجانی بر جنبه های مختلف زندگی است. از سالها پیش محققان در جهت کشف عوامل مؤثر بر موفقیت در زندگی بوده اند (نقل از چرنس و گلمن، ۲۰۰۰).

1. Emotionol intelligence: Why does it Matter More then iQ
2. Cooper, R. K. Sawaf, A. Simons, J. C. Abraham, K. G. Morand
3. Wesinger, H.
4. Epstein, S. Stein. Perry. Ryback, D.
5. Sluyter, D. Greenspan, S. Cherniss, G.
6. Shapiro, L. E.
7. Scgal, J. W. Payne, W. L.